

Borneoelefanten *Elephas maximus borneensis* är den minsta av de asiatiska elefanterna och är idag utrotningshotad. På norra Borneo, där den lever, har arten förlorat 60 procent av sitt habitat i Sabah till skogsavverkning för bland annat plantering av oljepalmen.

Foto: © Aaron Gekoski / WWF-US

Vi kan förhindra fler pandemier

Text: Ida Solum

”Det har varit stort fokus på att stänga ner matmarknader med vilda djur med anledning av coronapandemin, men det räcker inte. Risken för pandemier beror på hela matproduktionen som i sin tur är beroende av den biologiska mångfalden. Vi måste se problemet ur ett bredare perspektiv.” Detta säger Louise Carlsson, naturvårdsexpert på Världsnaturfonden WWF.

Sedan 1970-talet har världens befolkning fördubblats. Med ökad konsumtion och produktion tar vi mer från naturen än vad den klarar av att återskapa. Både antalet arter och populationer av arter minskar och det går mycket snabbare än vad vi har sett tidigare.

– Avskogning, intensivt jordbruk och handel med vilda djur är tre viktiga orsaker till att vi är drabbade av en pandemi idag, säger Louise Carlsson, naturvårdsexpert på WWF.

Ju mer natur vi förstör, desto mindre yta har djuren att leva på och desto närmare kommer människan och tamboskapen de vilda djuren. När barriärer minskar ökar risken för att zoonoser uppstår, som kan utvecklas till pandemier.

Zoonoser är sjukdomar eller infektioner som kan spridas mellan djur och människor via olika smittämnen, som virus, bakterier, svampar och parasiter. (Läs mer om detta på sidorna 10–12.)

– När det gäller handeln med vilda djur, finns risk för smittspridning redan från början, från fångst och hantering av djuren till transporten till en marknad. På marknaden packas se-

dan djuren i trånga burar och många olika arter blandas, både vilda och tama, som normalt inte skulle mötas i naturen. Stressade djur utsöndrar fler viruspartiklar än annars, det saknas välfungerande hygieniska förhållanden och hundar och råttor springer runt på marknaden. Allt detta möjliggör spridning av smittämnen mellan djur och människor, säger Louise Carlsson.

I den nyligen publicerade rapporten *Preventing the next pandemic* från The United Nations Environment Programme (UNEP) anges även ökad efterfrågan av animaliskt protein, ökat resande och transport över världen, förändrade livsmedelskedjor samt klimatförändring som drivkrafter bakom spridningen av zoonotiska sjukdomar.

Risken för ökad smittspridning kan direkt kopplas ihop med minskad biologisk mångfald. I UNEP:s rapport nämns bland annat att man sett att när rovdjuren blev färre i ett visst habitat, ökade gnagarna i antal och därmed sågs även en ökad spridning av sjukdomar via loppor. I rapporten beskrivs även hypoteser som försöker förklara kopp-

Ett fält med soja-böner i Brasilien. Vår matförsörjning med intensivt jordbruk har stor negativ effekt på den biologiska mångfalden.

Foto: © Alffoto / WWF

lingen. Exempelvis tror man att en obalans kan uppstå när människan påverkar vissa arter i ett område negativt, vilket kan leda till att andra arter tar över och snabbt ökar i antal. De smittämnen som dessa arter bär på kan därmed få stor spridning. I ett område med hög artrikedom "späds" istället dessa arter ut med andra arter och spridningen blir inte lika stor.

Vad gör WWF?

WWF arbetar brett med naturvårdsfrågor som omfattar både direkta och indirekta orsaker till pandemier, framför allt i globala projekt.

– Vi samarbetar med makthavare, företag och lokalbefolkning och försöker stoppa avskogningen, minska handeln med vilda djur, skydda värdefulla områden och få till ett hållbart bruk av naturresurser. Det krävs en mer hållbar matproduktion för att den biologiska mångfalden inte ska minska. Konceptet *One Health* handlar om att naturens, djurens och människans hälsa hänger ihop. Detta måste genomsyra allt beslutsfattande för att minimera riskerna för ytterligare pandemier, säger Louise Carlsson och fortsätter:

– En erfarenhet från denna pandemi är att vi måste informera mer om riskerna med smittsamma sjukdomar och kring hantering av tama och vilda djur. Kina stängde tillfälligt ner handeln med vilda djur redan i februari, men andra länder har inte följt efter, vilket beror på att det är en miljardindustri som det är svårt att sätta stopp för. Handeln med vilda djur är ofta en olaglig verksamhet och mycket korruption förekommer. Samtidigt ger denna handel en viktig inkomst för många människor och därför gäller det också att se över om det finns alternativa inkomstkällor.

Vad kan vi i Sverige göra?

– Vi kan påverka på olika sätt. Som privatperson behöver vi minska vår konsumtion, äta mindre kött och se till att det vi köper inte leder till avskogning av mark. När vi är ute och reser i tropiska regioner ska vi absolut inte köpa något som kommer från vilda djur eller äta det köttet, säger Louise Carlsson.

Vi kan också påverka genom att engagera oss i politiska frågor. Nya globala mål ska tas fram för den biologiska mångfalden och WWF vill att den svenska regeringen ska driva de här frågorna i EU, som har en viktig roll att spela globalt. WWF vill även att de politiska beslut som berör skog, jordbruk och fiske i Sverige ska utformas så att allt nyttjas hållbart. Det krävs för att vi

ska kunna nå Sveriges miljömål, vilket vi inte gör idag.

I skolan är det viktigt att eleverna får förståelse för hur fantastisk naturen är och varför den är värd att bevara.

Louise Carlsson

– I skolan är det viktigt att eleverna får förståelse för hur fantastisk naturen är och varför den är värd att bevara. IPBES uppskattar i en rapport från 2019 [se rutan

nedan] att det finns drygt 8 miljoner arter på jorden, men endast 1,7 miljoner av dessa är beskrivna av vetenskapen. Tänk vad mycket som finns kvar att upptäcka!

Mer information

Rapporter:

- *Covid-19: Urgent call to protect people and nature* (2020) samt *Living Planet Report 2020*, utgivna av WWF
- *Preventing the next pandemic* (2020), utgiven av UNEP, The United Nations Environment Programme
- *The Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services* (2019) samt *IPBES Workshop on Biodiversity and Pandemics* (2020), utgivna av IPBES, The Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services

Vetenskapliga artiklar:

- Dobson, A. P. (2020) Ecology and economics for pandemic prevention. *Science*, 24 juli, 369 (6502), s. 379-381.
- Carrington, D. (2020) Cost of preventing next pandemic 'equal to just 2% of Covid-19 economic damage'. *The Guardian*, 23 juli.

One Health Sweden är ett nätverk för forskare med intresse för zoonotiska infektioner. Läs mer om initiativet på SLU:s webbplats: www.slu.se.

David Attenboroughs film *A life on our planet*.